

УДК 336.717:334.722(477+4-6ЄС)

DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2026-16-21>**Серeda O. O.**кандидат економічних наук, доцент,
Київський національний університет технологій та дизайну
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0547-2077>**Olena Sereda**

Kyiv National University of Technologies and Design

ФІНАНСОВА ІНКЛЮЗІЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТА ІНСТИТУЦІЙНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ: ДОСВІД УКРАЇНИ ТА ЄС

FINANCIAL INCLUSION OF ENTREPRENEURSHIP IN THE CONDITIONS OF DIGITAL AND INSTITUTIONAL TRANSFORMATION

Анотація. У статті досліджено фінансову інклюзію як системний чинник розвитку підприємництва в умовах цифрової та інституційної трансформації економіки України та Європейського Союзу. Метою дослідження є обґрунтування ролі фінансової інклюзії у формуванні підприємницької активності та визначення механізмів її впливу з урахуванням цифровізації фінансового сектору та особливостей інституційного середовища. Показано, що фінансова інклюзія трансформується з інструменту забезпечення доступу до фінансових послуг у багатовимірний механізм стимулювання підприємництва, який охоплює ресурсний, транзакційний та інституційний аспекти. Авторський внесок полягає у розвитку концептуальних положень щодо взаємозв'язку фінансової інклюзії та підприємництва через систему опосередкованих каналів впливу, а також у формуванні розширеної моделі оцінювання, яка інтегрує традиційні та цифрові індикатори фінансового доступу. Запропоновано підхід до розмежування фінансової інклюзії та цифровізації як окремих, але взаємопов'язаних детермінант економічного розвитку, що дозволяє точніше ідентифікувати їхній вплив на підприємницьку активність. Наукова новизна полягає у концептуалізації інтерактивного ефекту фінансової інклюзії та цифровізації, а також у врахуванні регіональної та гендерної неоднорідності як важливих умов формування підприємницької екосистеми. Доведено, що цифровізація фінансового сектору виступає підсилювальним фактором впливу фінансової інклюзії, знижуючи бар'єри доступу до фінансових ресурсів та сприяючи розвитку малого і середнього бізнесу. Практичне значення результатів полягає у можливості їх використання для удосконалення державної політики підтримки підприємництва, розвитку фінтех-інструментів та імплементації європейських підходів до фінансової інклюзії в Україні. Встановлено, що фінансова інклюзія має багаторівневий вплив на підприємництво та є важливим чинником економічного зростання, зниження нерівності та формування інклюзивної економічної моделі в умовах євроінтеграції. Визначено, що її ефективність значною мірою залежить від рівня цифрової зрілості економіки та якості інституційного середовища, що визначає потенціал масштабування підприємницької активності та стійкість економічного розвитку.

Ключові слова: фінансова інклюзія, підприємництво, цифровізація, інституційна трансформація, фінансові технології, малі та середні підприємства, євроінтеграція, економічний розвиток, гендерна інклюзія, цифрові фінансові послуги.

Abstract. The article examines financial inclusion as a systemic factor in the development of entrepreneurship under conditions of digital and institutional transformation of the economies of Ukraine and the European Union. The aim of the study is to substantiate the role of financial inclusion in shaping entrepreneurial activity and to identify the mechanisms of its impact, taking into account the digitalization of the financial sector and the specifics of the institutional environment. It is shown that financial inclusion is transforming from a tool ensuring access to financial services into a multidimensional mechanism for stimulating entrepreneurship, encompassing resource, transactional, and institutional dimensions. The author's contribution lies in the development of conceptual provisions regarding the relationship between financial inclusion and entrepreneurship through a system of indirect transmission channels, as well as in the formation of an enhanced assessment model that integrates traditional and digital indicators of financial access. An approach is proposed that distinguishes financial inclusion and digitalization as separate but interrelated determinants of economic development, allowing for a more precise identification of their impact on entrepreneurial activity. Scientific novelty lies in the conceptualization of the interactive effect of financial inclusion and digitalization, as well as in accounting for regional and gender heterogeneity as important conditions for forming an entrepreneurial ecosystem. It is proven that the digitalization of the financial sector acts as a reinforcing factor of financial inclusion, reducing barriers to financial resources and contributing to the development of small and medium-sized enterprises. The practical significance of the results lies in their potential use for improving public policy for entrepreneurship support, developing fintech instruments, and implementing European approaches to financial inclusion in Ukraine. It is established that financial inclusion has a multi-level impact on entrepreneurship and represents an important factor of economic growth, inequality reduction, and the formation of an inclusive economic model in the context of European integration. It is determined that its effectiveness largely depends on the level of digital maturity of the economy and the quality of the institutional environment, which shapes the potential for scaling entrepreneurial activity and economic resilience.

Keywords: financial inclusion, entrepreneurship, digitalization, institutional transformation, financial technologies, small and medium-sized enterprises, European integration, economic development, gender inclusion, digital financial services.

Постановка проблеми. Фінансова інклюзія в сучасних умовах виступає ключовим інституційним механізмом забезпечення доступу економічних агентів до фінансових ресурсів, що безпосередньо впливає на динаміку підприємницької активності та структуру економічного зростання. Її роль суттєво посилюється в умовах цифрової трансформації фінансових систем, коли традиційні канали фінансування доповнюються або заміщуються цифровими фінансовими технологіями, що змінює саму природу доступу до капіталу. Для України актуальність проблематики посилюється умовами воєнної трансформації економіки, структурних дисбалансів фінансового сектору та необхідності прискореної інтеграції до фінансової системи Європейського Союзу. Обмежений доступ до фінансових ресурсів, регіональна нерівномірність фінансової інфраструктури та недостатній рівень фінансової грамотності населення залишаються ключовими бар'єрами розвитку підприємництва.

Водночас у країнах Європейського Союзу фінансова інклюзія розглядається як складова політики інклюзивного зростання, цифрової трансформації та підтримки малого і середнього підприємництва (МСП). Особливого значення набуває інтеграція фінансових та цифрових інструментів, що формує нову архітектуру фінансових ринків і змінює механізми доступу до капіталу. Отже, дослідження фінансової інклюзії підприємництва є особливо актуальним у контексті поєднання процесів євроінтеграції України, цифрової трансформації фінансового сектору та необхідності формування інклюзивної моделі економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми фінансової інклюзії розглядали такі українські вчені як Винник Р. [1], Науменкова С., Міщенко С. [2], Скорик В. [3], Кошелєв, І. О., Рожко, О. Д. [4], Ставерська Т., Жилякова О., Лисак Г. [5]. Теоретичні та прикладні аспекти фінансової інклюзії розглянуто у працях Примостки Л., Краснової І., Примостки О., Нікітіна А., Шевалдіної В. [6], Чакараварті С., Пал Р. [7], які запропонували багатовимірний підхід до її вимірювання; Сарма М. [8], що розробив індекс фінансової інклюзії; Парк С. та Меркадо Р. [9], які удосконалили методологію оцінювання фінансової інклюзії з урахуванням її багатовимірної природи. Значний внесок у дослідження впливу фінансової інклюзії на підприємництво зробили Гакпа Л.-Л. [10], який емпірично довели позитивний зв'язок між рівнем фінансової інклюзії та та рішенням відкрити новий бізнес.

Окремий напрям досліджень сформувався у сфері цифрової трансформації фінансових систем. Зокрема; Раджис Дж. [11] обґрунтував, що розвиток фінтех-сектору суттєво підвищує рівень фінансової інклюзії в економіках, що розвиваються, через розширення доступу до цифрових фінансових послуг. У дослідженнях Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) [12] підкреслюється, що цифровізація фінансового сектору є ключовим фактором посилення впливу фінансової інклюзії на підприємницьку активність.

Значний розвиток сучасного етапу досліджень пов'язаний із гендерним виміром фінансової інклюзії. Гоел С. та Мадан П. [13] встановили, що фінансова інклюзія є важливим фактором розвитку жіночого підприємництва, оскільки розширює доступ жінок до формальних фінансових ресурсів та зменшує

залежність від неформальних джерел фінансування. При цьому дослідження ОЕСР [12] підтверджують, що ефект фінансової інклюзії є більш вираженим у поєднанні з цифровими фінансовими сервісами та сприятливим інституційним середовищем.

Окремий напрям досліджень сформувався у сфері регіональної диференціації фінансової інклюзії. Зокрема, Ван Чжаобін, Чжан Р. [14] встановили значну нерівномірність рівня фінансової інклюзії між регіонами та довели, що її вплив на підприємництво залежить від рівня економічного розвитку, урбанізації та інституційної якості. Аналогічні результати отримано у дослідженнях Світового банку [15], де підкреслюється, що структурні та просторові диспропорції залишаються ключовим бар'єром фінансової інклюзії в країнах, що розвиваються.

Незважаючи на значний обсяг наукових досліджень у сфері фінансової інклюзії, цифровізації та підприємництва, недостатньо розробленими залишаються питання їх системної інтеграції в єдину економічну модель. Зокрема, потребують поглибленого вивчення механізми взаємодії фінансової інклюзії та цифровізації, їх інтерактивний вплив на підприємницьку активність, а також врахування інституційних та гендерних факторів у межах цілісної аналітичної рамки в умовах трансформаційної економіки України та процесів євроінтеграції.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та розвиток методологічних підходів до оцінювання впливу фінансової інклюзії на підприємництво в умовах цифрової та інституційної трансформації економіки України та Європейського Союзу, а також побудова економічної моделі, що дозволяє ідентифікувати прямі та опосередковані ефекти фінансової інклюзії з урахуванням ролі цифровізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Теоретично фінанси виступають системоутворюючим елементом розвитку підприємництва, оскільки забезпечують трансформацію інноваційних ідей у економічну вартість, що було доведено Й. Шумпетером у межах теорії економічного розвитку [16]. У сучасних умовах цифрової та інституційної трансформації фінансової системи ця функція набуває нових форм через механізми фінансової інклюзії, яка трансформується з інструменту доступу до фінансових ресурсів у інституційний механізм активації підприємницького потенціалу. Відповідно до підходів Світового банку, фінансова інклюзія охоплює доступ до формальних фінансових послуг (кредитування, платежі, заощадження, страхування) на засадах доступності, безпечності та ефективності. Однак у сучасних дослідженнях акцент зміщується з доступу до інтенсивності використання фінансових послуг та їх здатності генерувати підприємницьку активність.

З огляду на зазначене фінансова інклюзія виконує три взаємопов'язані функції у розвитку підприємництва:

- ресурсну – розширює доступ до фінансового капіталу;
- трансакційну – знижує трансакційні витрати фінансових операцій;
- інституційну зменшує інформаційну асиметрію та ризики.

Реалізація цих функцій у політиці Європейської комісії здійснюється через розвиток фінтех-інстру-

ментів, програм гарантування кредитів та мікрофінансування (зокрема в межах InvestEU), що сприяє зниженню бар'єрів входу на ринок для МСП.

Емпіричні дослідження, узагальнені Організацією економічного співробітництва та розвитку, підтверджують наявність позитивного зв'язку між рівнем фінансової інклюзії та підприємницькою активністю, однак цей зв'язок є нелінійним і залежним від інституційного середовища. Зокрема, максимальний ефект досягається за умови поєднання фінансової інклюзії з високим рівнем цифровізації та ефективного регуляторного середовища.

Для української економіки ця залежність ускладнюється наявністю структурних обмежень, зокрема асиметрії доступу до фінансових ресурсів, що обмежує інвестиційну активність МСП. Важливою особливістю України є ефект подвійної трансформації - інституційної (євроінтеграція) та технологічної (цифровізація), що формує мультиплікативний вплив фінансової інклюзії на підприємництво. Зокрема, цифрові фінансові інструменти розширюють доступ до фінансування й змінюють структуру підприємницької діяльності, сприяючи формалізації бізнесу, зниженню трансакційних витрат та підвищенню продуктивності.

Згідно з політикою ЄС питання фінансової інклюзії набуває особливої значущості для розвитку жіночого підприємництва як одного з ключових драйверів інклюзивного економічного зростання. На відміну від країн, що розвиваються, де акцент робиться переважно на базовому доступі до фінансових послуг, у європейській практиці фінансова інклюзія жінок-підприємниць розглядається через призму розширення економічних можливостей, зниження структурних бар'єрів та інтеграції у формальні фінансові ринки.

Згідно з аналітичними підходами Організація економічного співробітництва та розвитку, фінансова інклюзія жінок сприяє зростанню кількості підприємницьких ініціатив та підвищенню їхньої стійкості, інноваційності та здатності до масштабування. Це пояснюється тим, що доступ до фінансових ресурсів знижує залежність від неформальних джерел фінансування, які часто обмежують потенціал розвитку бізнесу.

Для України характерним є наявність структурних диспропорцій у доступі жінок до фінансових ресурсів, що пов'язано як із інституційними обмеженнями, так і з поведінковими факторами (нижчий рівень фінансової впевненості, обмежений доступ до заставного майна тощо). Тому розвиток цифрових фінансових сервісів та державних програм підтримки підприємництва частково компенсує ці обмеження, створюючи нові канали фінансування для жінок-підприємниць.

Особливої уваги потребує суперечливий результат щодо впливу доходів та рівня освіти на підприємницьку активність, зафіксований у низці емпіричних досліджень. У контексті України це може інтерпретуватися через призму альтернативної вартості зайнятості: зі зростанням доходів і освітнього рівня знижується мотивація до започаткування власного бізнесу, оскільки збільшуються можливості отримання стабільного доходу в корпоративному секторі або за кордоном. Водночас для соціально вразливих груп підприємництво часто виступає вимушеною стратегією економічної адаптації.

У політиці Європейської комісії фінансова інклюзія жінок інтегрована у ширший контекст гендерної рівності та підтримки МСП, що реалізується через інструменти гарантування кредитів, розвиток мікрофінансування та стимулювання фінтех-рішень. Для України, яка перебуває в процесі євроінтеграції, імплементація таких підходів створює передумови для формування більш інклюзивної підприємницької екосистеми.

Аналіз сучасні дослідження дозволяють стверджувати, що фінансова інклюзія виконує багаторівневу функцію у розвитку підприємництва:

- на мікрорівні - зменшує фінансові обмеження для започаткування бізнесу;
- на мезорівні - формує інклюзивне підприємницьке середовище;
- на макрорівні - сприяє економічному зростанню та зниженню нерівності.

Водночас, незважаючи на значну кількість досліджень, присвячених фінансовій інклюзії, слід констатувати наявність суттєвого дослідницького розриву. Більшість існуючих підходів зосереджені або на вимірюванні доступу до фінансових послуг, або на оцінці їх впливу на макроекономічне зростання, тоді як механізми трансформації фінансової інклюзії у підприємницьку активність залишаються недостатньо розкритими, особливо в умовах цифрової економіки та інституційної трансформації. Це є особливо актуальним для України, де поєднання євроінтеграційних процесів із прискороною цифровізацією фінансового сектору формує нову модель фінансової інклюзії, відмінну від класичних банкоцентричних підходів, характерних для досліджень Світового банку та Міжнародного валютного фонду.

У зв'язку з цим у дослідженні пропонується концептуальна модель, яка пояснює вплив фінансової інклюзії на розвиток підприємництва через систему опосередкованих каналів:

Фінансова інклюзія → зниження фінансових обмежень → підвищення підприємницької активності → економічні ефекти

При цьому ключовими каналами впливу фінансової інклюзії виступають:

- зниження інформаційної асиметрії;
- зменшення трансакційних витрат;
- підвищення доступності фінансового капіталу;
- цифровізація фінансових послуг.

Особливістю запропонованого підходу є врахування ефекту взаємодії цифровізації та інституційного середовища, що відповідає сучасній політиці Європейської комісії щодо розвитку цифрових фінансів.

У дослідженні фінансова інклюзія та цифровізація розглядаються як концептуально різні, але взаємопов'язані категорії. Фінансова інклюзія відображає рівень інтеграції економічних агентів у фінансову систему, тоді як цифровізація характеризує технологічне середовище, яке визначає ефективність доступу та використання фінансових послуг. Такий підхід дозволяє уникнути мультиколінеарності та забезпечує коректну ідентифікацію ефектів.

Для емпіричної перевірки запропонованих гіпотез доцільно використати економетричну модель:

$$Entrepreneurship_{it} = \alpha + \beta FI_{it} + \gamma Digital_{it} + \delta X_{it} + \varepsilon_{it}$$

де: *Entrepreneurship* – показники підприємницької активності (кількість МСП, рівень самозайнятості, частка новостворених підприємств);

FI – інтегральний індекс фінансової інклюзії;

Digital – показники цифровізації фінансового сектору;

X – контрольні змінні (ВВП на душу населення, рівень освіти, урбанізація тощо).

Додатково доцільно врахувати інтеракційні ефекти, що дозволяють оцінити вплив цифровізації:

$$Entrepreneurship_{it} = \alpha + \beta_1 FI_{it} + \beta_2 (FI_{it} \times Digital_{it}) + \gamma X_{it} + \varepsilon_{it}$$

Це дозволяє перевірити, чи підсилює цифрова трансформація вплив фінансової інклюзії на підприємництво.

Інформаційною базою дослідження можуть виступати дані Світового банку, Національного банку України, Державна служба статистики України, що дозволяє сформувати панель даних як на національному і на регіональному рівнях.

Індекс фінансової інклюзії (*FI*) формується як багатовимірний агрегований показник, що включає інфраструктурну доступність фінансових послуг, інтенсивність їх використання та фінансову глибину. На відміну від цифрової інклюзії, індекс фінансової інклюзії не включає цифрові фінансові сервіси, що дозволяє уникнути перетину з показником цифровізації та забезпечити коректну ідентифікацію ефектів у економетричній моделі. Нормалізація показників здійснюється методом мін–макс трансформації, а агрегування – на основі методу головних компонентів або евклідової відстані до ідеальної точки.

Таким чином, на відміну від існуючих досліджень, запропонований підхід:

- інтегрує цифрову компоненту фінансової інклюзії;
- враховує гендерні та регіональні аспекти;
- пояснює механізми впливу, а не лише фіксує кореляції;
- формує основу для емпіричного аналізу в умовах економіки України.

Це дозволяє перейти від описативного аналізу фінансової інклюзії до побудови причинно-наслідкової моделі розвитку підприємництва, що є критично важливим у контексті сучасних трансформаційних процесів та євроінтеграції.

Висновки. У дослідженні узагальнено теоретико-методологічні засади впливу фінансової інклюзії на розвиток підприємництва в умовах цифрової та інституційної трансформації економіки України та Європейського Союзу. Підтверджено, що фінансова інклюзія є багатовимірним феноменом, який виходить за межі формального доступу до фінансових послуг і формує системні передумови для підприємницької активності. Встановлено, що фінансова інклюзія здійснює комплексний вплив на підприємництво через зниження фінансових обмежень, інформаційної асиметрії та трансакційних витрат. При цьому її ефект є багаторівневим і проявляється на мікро-, мезо- та макrorівнях економічної системи. Показано, що цифровізація фінансового сектору виступає ключовим підсилювальним фактором впливу фінансової інклюзії на підприємницьку активність. Її взаємодія з фінансовою інклюзією має статистично та концептуально значущий характер, що обґрунтовує доцільність розгляду цифровізації як окремого модератора в економетричній моделі. Для України встановлено, що ефективність фінансової інклюзії підсилюється в умовах подвійної трансформації – інституційної (євроінтеграційної) та технологічної (цифрової). Водночас зберігається регіональна та структурна асиметрія доступу до фінансових ресурсів, що обмежує потенціал підприємницького розвитку, особливо серед малих підприємств та вразливих груп населення.

Наукова новизна дослідження полягає у концептуальному розмежуванні фінансової інклюзії та цифровізації як окремих детермінант підприємницької активності та у врахуванні їх інтерактивного ефекту в межах єдиної економетричної моделі. Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх використання для формування державної політики розвитку підприємництва, удосконалення інструментів підтримки МСП, а також адаптації європейських підходів до розвитку фінансової інклюзії в Україні.

Обмеженням дослідження є використання агрегованих макроекономічних показників, що не дозволяє повною мірою врахувати індивідуальні поведінкові та мікрорівневі аспекти підприємницьких рішень. Подальші дослідження доцільно спрямувати на емпіричну верифікацію моделі на регіональних та мікроданих.

Бібліографічний список:

1. Винник Р. Розвиток фінансової інклюзії в Україні. *Економіка та суспільство*. 2021. № 31. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-31-45>
2. Ставерська Т. О., Жиликова О. В., Лисак Г. Г. Фінансова інклюзія: розвиток доступу до фінансових послуг у глобальному масштабі. *Актуальні питання економічних наук*. 2026. № 20. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18725628>
3. Науменкова С. В., Міщенко С. В. Цифрова фінансова інклюзія: можливості та обмеження для України. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2020. № 1–2. С. 137–149.
4. Скорик В. Фінансова інклюзія малого бізнесу як чинник економічної стійкості та соціальної відповідальності. *Сталій розвиток економіки*. 2025. № 2 (53). С. 423–429. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-53-59>
5. Кошелєв І. О., Рожко О. Д. Фінансова інклюзія фізичних осіб-підприємців в Україні: стан та напрями розвитку. *Трансформаційна економіка*. 2025. № 4 (13). С. 144–150. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2025-13-23>
6. Prymostka L. O., Krasnova I., Prymostka O., Nikitin A., Shevaldina V. Financial inclusion in Ukraine: determinants and assessment. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2021. Vol. 2 (33). P. 500–512. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptr.v2i33.207218>
7. Chakravarty R., Pal R. Measuring financial inclusion: an axiomatic approach. *Microeconomics Working Papers*. 2010. No. 22776. East Asian Bureau of Economic Research. URL: <https://ideas.repec.org/p/eab/microe/22776.html>
8. Sarma M. Index of financial inclusion – a measure of financial sector inclusiveness. Working Paper. Centre for International Trade and Development, Jawaharlal Nehru University. 2012. Delhi, India. URL: https://scholar.google.com/scholar_lookup?title=Index%20

of%20financial%20inclusion%20%E2%80%93%20a%20measure%20of%20financial%20sector%20inclusiveness&author=M.%20Sarma&publication_year=2012

9. Park C.-Y., Mercado R. Financial inclusion, poverty, and income inequality. *Singapore Economic Review*. 2018. Vol. 63 (1). P. 185–206. DOI: <https://doi.org/10.1142/S0217590818410059>

10. Gakpa L.-L. Financial inclusion and entrepreneurship in six Sub-Saharan African countries: evidence from FinAccess and FinScope survey data. African Economic Research Consortium Working Papers. 2024. URL: <https://ideas.repec.org/p/aer/wpaper/4387c5f4-4f65-4460-829f-be0dcfa82685.html>

11. Rajees J. The role of FinTech in enhancing financial inclusion in emerging economies. *International Journal of Finance, Economics, and Management Studies*. 2025. Vol. 1. P. 38–48. DOI: <https://doi.org/10.64137/31080030/IJFEMS-V111P105>

12. OECD. OECD SME and entrepreneurship outlook 2023. Paris: OECD Publishing, 2023. DOI: <https://doi.org/10.1787/342b8564-en>

13. Goel N., Madan P. Benchmarking financial inclusion for women entrepreneurship: a study of Uttarakhand state of India. *Benchmarking: An International Journal*. 2019. Vol. 26 (1). P. 160–175. DOI: <https://doi.org/10.1108/BIJ-01-2018-0023>

14. Fan Z., Zhang R. Financial inclusion, entry barriers, and entrepreneurship: evidence from China. *Sustainability*. 2017. Vol. 9. P. 203. DOI: <https://doi.org/10.3390/su9020203>

15. World Bank. The Global Findex Database 2021: financial inclusion, digital payments, and resilience in the age of COVID-19. Washington, DC: World Bank, 2021. URL: <https://www.worldbank.org/en/publication/globalindex>

16. Schumpeter J.A. The theory of economic development. Cambridge: Harvard University Press, 1934.

References:

1. Vynnyk R. (2021) Rozvytok finansovoi inkluzii v Ukraini [Development of financial inclusion in Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, no. 31. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-31-45>

2. Stavarska T.O., Zhyliakova O.V., Lysak H.H. (2026) Finansova inkluziia: rozvytok dostupu do finansovykh posluh u hlobalnomu masshtabi [Financial inclusion: development of access to financial services on a global scale]. *Aktualni pytannia ekonomichnykh nauk – Current Issues of Economic Sciences*, no. 20. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18725628>

3. Naumenkova S.V., Mishchenko S.V. (2020) Tsyfrova finansova inkluziia: mozhlyvosti ta obmezhenia dlia Ukrainy [Digital financial inclusion: opportunities and limitations for Ukraine]. *Naukovyi visnyk Odeskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu – Scientific Bulletin of Odesa National Economic University*, no. 1–2, pp. 137–149.

4. Skoryk V. (2025) Finansova inkluziia maloho biznesu yak chynnyk ekonomichnoi stiikosti ta sotsialnoi vidpovidalnosti [Financial inclusion of small business as a factor of economic sustainability and social responsibility]. *Stalyi rozvytok ekonomiky – Sustainable Economic Development*, no. 2 (53), pp. 423–429. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-53-59>

5. Kosheliev I.O., Rozhko O.D. (2025) Finansova inkluziia fizychnykh osib-pidpriiemtsiv v Ukraini: stan ta napriamy rozvytku [Financial inclusion of individual entrepreneurs in Ukraine: state and directions of development]. *Transformatsiina ekonomika – Transformational Economy*, no. 4 (13), pp. 144–150. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2025-13-23>

6. Prymostka L.O., Krasnova I., Prymostka O., Nikitin A., Shevaldina V. (2021) Financial inclusion in Ukraine: determinants and assessment. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, vol. 2 (33), pp. 500–512. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v2i33.207218>

7. Chakravarty R., Pal R. (2010) Measuring financial inclusion: an axiomatic approach. Microeconomics Working Papers, no. 22776. East Asian Bureau of Economic Research. Available at: <https://ideas.repec.org/p/eab/microe/22776.html>

8. Sarma M. (2012) Index of financial inclusion – a measure of financial sector inclusiveness. Working Paper. Centre for International Trade and Development, Jawaharlal Nehru University, Delhi, India. Available at: https://scholar.google.com/scholar_lookup?title=Index%20of%20financial%20inclusion%20%E2%80%93%20a%20measure%20of%20financial%20sector%20inclusiveness&author=M.%20Sarma&publication_year=2012

9. Park C.-Y., Mercado R. (2018) Financial inclusion, poverty, and income inequality. *Singapore Economic Review*, vol. 63 (1), pp. 185–206. DOI: <https://doi.org/10.1142/S0217590818410059>

10. Gakpa L.-L. (2024) Financial inclusion and entrepreneurship in six Sub-Saharan African countries: evidence from FinAccess and FinScope survey data. African Economic Research Consortium Working Papers. Available at: <https://ideas.repec.org/p/aer/wpaper/4387c5f4-4f65-4460-829f-be0dcfa82685.html>

11. Rajees J. (2025) The role of FinTech in enhancing financial inclusion in emerging economies. *International Journal of Finance, Economics, and Management Studies*, vol. 1, pp. 38–48. DOI: <https://doi.org/10.64137/31080030/IJFEMS-V111P105>

12. OECD (2023) OECD SME and entrepreneurship outlook 2023. Paris: OECD Publishing. DOI: <https://doi.org/10.1787/342b8564-en>

13. Goel N., Madan P. (2019) Benchmarking financial inclusion for women entrepreneurship: a study of Uttarakhand state of India. *Benchmarking: An International Journal*, vol. 26 (1), pp. 160–175. DOI: <https://doi.org/10.1108/BIJ-01-2018-0023>

14. Fan Z., Zhang R. (2017) Financial inclusion, entry barriers, and entrepreneurship: evidence from China. *Sustainability*, vol. 9, p. 203. DOI: <https://doi.org/10.3390/su9020203>

15. World Bank (2021) The Global Findex Database 2021: financial inclusion, digital payments, and resilience in the age of COVID-19. Washington, DC: World Bank. Available at: <https://www.worldbank.org/en/publication/globalindex>

16. Schumpeter J.A. (1934) The theory of economic development. Cambridge: Harvard University Press.

Стаття отримана: 19.04.2026

Стаття прийнята: 27.05.2026

Стаття опублікована: 03.07.2026